

DINAMITA DE CERVELL

Diccionari militant

Bueno, Justo (1907-1944)

Agustín Guillamón

Torner. Justo Bueno Pérez, va néixer a Munébraga (prop de Calataiud) el 1907, fill de Justo i de Vicenta. La seva família va emigrar a Barcelona quan encara era un nen. Va destacar com a home d'acció en els comitès de defensa durant les lluites dels tramviaris en els anys trenta. Se li va atribuir l'incendi de tramvies i el seu llançament per carrers en pendent, així com de l'assalt i sabotatge de les cotxes.

El 28 d'abril de 1936, segons confessió realitzada per Justo Bueno en el sumari incoat per la judicatura franquista, va intervenir amb l'argentí Lucio Ruano (pseudònim de Rodolfo Prina), José Martínez Ripoll i Vicente Tomé Martín, també argentí, en el grup d'acció que va donar mort als germans Badia, aconseguint per això certa celebritat. Jaime Riera (que en l'estiu del 36 va ser membre cenetista del Tribunal de les Patrulles de Control) va facilitar les armes i el cotxe de fugida. A l'alçada del número 38 del carrer Muntaner, Justo Bueno va assassinar a Miquel Badia amb tres trets; Ruano a Josep Badia; Martínez Ripoll, que havia assenyalat l'objectiu, caminant per la vorera oposada, va protegir la fugida de Bueno i Ruano, amb seva pistola metraladora. Vicente Tomé conduïa l'auto de fugida, un Ford vermell fosc matrícula B-39763.

Miquel Badia, cap dels escamots catalanistes i independentistes, i Cap d'Ordre Públic de la Generalitat des del 7 de febrer de 1934, havia destacat per usar habitualment la força pública i els "escamots" contra els vaguistes, i per torturar sistemàticament els sindicalistes detinguts, fins i tot amb simulacres d'afusellament, produint-se en nombroses ocasions la mort dels maltractats. El binomi Dencàs-Badia, des de principis de 1934, havia instaurat en el departament de Governació de la Generalitat un aparell de repressió i persecució obrera i antice-netista, que usava mètodes feixistes i racistes, especialment en la repressió de l'aferrissada vaga barcelonina del transport urbà. En menys d'un any (desembre de 1933 a setembre de 1934) l'acció concertada de les forces policials i els escamots havien causat, entre els obrers, nombrosos presos i morts, milers de pallisses i centenars de torturats. Aquest era "l'oasi català" que encara ens ven la història sagrada de la burgesia.

El jutge Márquez, sotmès a fortíssimes pressions, va alliberar el 25 de juny als anarquistes que havien estat detinguts com a sospitosos de l'assassinat dels Badia: Justo Bueno, Ignacio de la Fuente, José Villagrasa i Manuel Costa Ribero. Els periodistes Avel·li Artís Gener ("Tisner"), de La Rambla, i Josep Maria Planes, de La Publicitat, van protestar per aquesta decisió judicial, sense denunciar que aquestes pressions procedien de les més altes autoritats de la Generalitat.

El comissari de policia Escofet havia desviat l'atenció, amb la falsa acusació i arbitrària detenció de diversos falangistes. Un jove, eloqüent, ben plantat, alt, elegant i audaç Justo Bueno, va visitar Tisner al seu despatx, per explicar-li en un perfecte i acurat català tot el que havia passat i després exigir-li silenci.

Nombroses preguntes sense resposta: Qui havia informat al grup d'acció anarquista on vivia Miquel Badia? Qui havia avisat que la pistola de Miquel Badia (clandestina, ja que la Generalitat no li havia concedit permís d'armes) estava avariada des del dia anterior i que havia estat lliurada a una armeria per al seu arranjament? Qui sabia que era el millor moment, en el millor lloc?

L'endemà de l'assassinat dels germans Badia, un grup d'acció, format per mossos camuflats de paisà, segons ferma creença generalitzada en l'època, havia cosit a trets, a la porta del seu domicili, al travesti i director de diversos antres de prostitució, joc i venda de drogues, conegut com Pepe el de La Criolla, que a més era confident de la policia i del millor postor. Uns deien que havia estat per a venjar als Badia, altres que es tractava de tallar tots els fils que relacionessin a les més altes instàncies de la Generalitat amb aquest assassinat, de manera que les possibles proves quedessin només en rumors i càbales de brutes i mesquines rivalitats sexuals. Potser algú havia manipulat l'antic "rondín especial" de Badia en els mossos. Un prudent i astut periodista de la revista Crònica, al número del 17 de maig de 1936, glossava amb profund coneixement la figura de Pepe el de La Criolla, i relacionava el seu assassinat amb el de Miquel Badia el dia anterior, per acabar irònicament amb un trapella ullet al lector: "ja veuran com no és per això".

Quan les notícies i certes es només podien convertir-se en rumors, perquè li anava la vida o el treball a l'informador, els rumors es convertien en el calidoscopi de les probables

el jutge que processava al seu amic Xammar, qui havia recusat el tribunal per no permetre'l declarar en català. I, sobretot, per incomplir la promesa de restablir-lo en el càrrec, després de l'abraçada pública, entre tots dos, en l'acte de desgreuge del 24 de setembre de 1934.

Sense la participació de la CNT, la insurrecció catalanista del 6 octubre 1934 va aixecar bandera blanca en sentir les primeres canonades de l'exèrcit. Companys i el seu govern van anar a la presó; Dencàs, Rodríguez Sala, Menéndez i Badia van fugir per les clavegueres per exiliar-se a París.

Les JEREC (Joventuts d'ERC-Estat Català), davant els escandalosos rumors o certes, i davant de tanta mesquinesa, es van escindir perquè un ampli sector volia refundar i enfortir Estat Català, trencant amb Companys. Un fil unia aquesta escissió, contra Companys i pro-Badia, amb l'intent de cop d'estat de novembre de 1936, en el qual el servei d'informació del cenetista Manuel Escorza va desbaratar un complot catalanista que intentava assassinar Companys i destacats militants anarquistes, com Aurelio Fernández, proclamant la independència de Catalunya amb el suport de les potències feixistes. El complot va finalitzar amb l'execució de Reverter, un altre comissari d'ordre públic nomenat per Companys. De nou escandalosos rumors sexuals sobre la dona de Reverter que, infundats o no, desprestigiaven al govern.

Al maig i juny de 1936, els periodistes Tisner i Planes van prosseguir i van incrementar la seva campanya de difamacions contra la CNT, considerada com una associació de gàngsters, així com d'acusacions directes contra Bueno i el seu grup. Acusaven també a la Generalitat per la seva passivitat, però no deien res sobre la corrupció en les altes esferes, i tampoc no deien res sobre l'aferrissat antagonisme sexual entre capitosts del govern. Planes va ser assassinat l'agost de 1936 per un grup d'acció (aliè a Bue-

general d'ordre públic, i després de subsecretari del mateix departament, del Consell d'Aragó. Se'l va acusar de l'afusellament de 29 franquistes a Gelsa, a la rereguarda immediata al front militar.

Un grup d'acció, constituït per José Martínez Ripoll, Rafael Ginesta, Vicent Ferrer Cruzado, Rafael Selles i Antonio Moreno López, sense la participació de Justo Bueno, havia assassinat el 18 de setembre de 1936, a un agent de policia, anomenat Jaume Vizern Salabert, que s'havia assabentat del nom dels responsables de l'assassinat dels Badia. El tal Vizern va ser localitzat al bar Velòdrom, i va ser enganyat per pujar a un cotxe, a l'interior del qual va ser tirotejat. El seu cos va ser llançat immediatament a la via pública. L'autor dels trets va ser Martínez Ripoll, resultant ferit accidentalment Vicent Ferrer. Bueno va ser acusat erròniament de participar en tal assassinat.

Justo Bueno va estar tres mesos al front, al cap dels quals va ser encarregat d'organitzar els tallers Labora, dedicats a la fabricació de material de guerra.

El 27 de gener de 1937 Lucio Ruano i Pedro Campón havien estat condemnats a mort en una reunió del sindicat de la metal·lúrgia, a causa dels excessos, robatoris i assassinats comesos entre els camperols dels pobles arago-

nesos propers al front.

En els primers mesos de 1937, segons explicava Abel Paz, Justo Bueno va planificar l'assassinat de Franco, en col·laboració amb un periodista anglès al que havia d'acompanyar com a fotògraf, amb una càmera trucada capaç de disparar una bala. Però el suïcida pla no va superar la fase del mer projecte, per abandonar del periodista.

Justo Bueno no va voler participar directament en l'execució del seu amic Ruano, però li va cridar telefònicament perquè anés al garatge del carrer Casanova, gairebé cantonada Gran Via, on l'esperava el grup d'acció que el va executar, amb el seu germà i les companyes de tots dos, en el moment en què estaven planificant la seva fugida del país. El grup d'acció, que va executar als Ruano el 15 de juliol de 1937, estava format per Luís Latorre Mestres, Vicent Ferrer Cruzado, Antonio Moreno López, José Martínez Ripoll, Rafael Ginesta, Rafael Selles i José Parés, tots ells (inclòs Bueno) empleats del garatge, sumant-se a més els sindicalistes metal·lúrgics Liberto Ros Garro, José Mariño Carballada i Lucio José Gómez Arnáiz, president del Sindicat de la Metal·lúrgia i membre del Servei d'Informació i Investigació dirigit per Manuel Escorza.

Unes setmanes abans Lucio Ruano havia assassinat a un pilot francès, anomenat Moreau, sense cap coneixement

Justo Bueno va intervenir en el grup d'acció que va donar mort als germans Badia

veritats.

L'assassinat de Miquel Badia necessitava la col·laboració de diversos estaments, interessos i persones, molt diferents entre si, però unides per la seva comú enemistat, que van intercanviar informació, capacitats i ocasions. Miquel Badia havia perjudicat al seu antic confident, Pepe el de la Criolla, amb la persecució efectiva del joc, als cenetistes per les tortures sistemàtiques i l'ús de la força pública per trencar les vagues, especialment en el transport urbà, a Companys pels drets que creia posseir sobre Carmen Ballester i per haver estat cessat al setembre de 1934 com a Cap Superior d'Ordre Públic, després de detenir

no); Tisner va tenir una inesperada trobada al front d'Aragó amb Bueno, que conduïa una tanqueta. Després de intercanviar algunes paraules, Justo Bueno, molt gentilment, es va apartar del camí perquè el camió que conduïa el periodista catalanista pogués prosseguir el seu camí. I és que ara lluitaven, de moment, en el mateix bàndol. El 20 juliol 1936 Justo Bueno havia participat en l'assalt de la caserna de Drassanes, al costat de Francisco Ascaso, García Oliver, Antonio Ortiz, Pablo Ruiz, Lucio Ruano i altres. Va marxar a Aragó amb la Columna Durruti, el 24 de juliol, formant part del Comitè d'Investigació de la Columna. Va exercir el càrrec de delegat

ment de Justo.

El 16 juliol 1937 Justo Bueno, José Martínez i Lluís Latorre es van exiliar a França, entre Auch i Toulouse, d'on van tornar clandestinament, i per separat, en assabentar-se de l'ordre d'extradició existent contra ells per l'assassinat de l'aviador francès. Al seu retorn, Bueno va ser empresonat per les autoritats republicanes, i condemnat pels assassinats del garatge del carrer Casanova.

A la reunió del Comitè Regional amb altres comitès superiors, celebrada el 28 d'agost de 1937, es va llegir "l'informe que ens envia el company Bueno, sentenciat a trenta anys de presidi, en el mateix ens explica la seva trista situació, i els motius que li van donar origen, explicant la seva actuació i el per què de la injusta causa, que ha donat motius perquè els nostres adversaris polítics influïssin perquè fos més carregada".

El 7 d'octubre de 1937 es va iniciar un procés contra Bueno per possessió de passaport fals, instant al jutjat d'evasió de capitals que s'investigués la possible participació en la venda de valors artístics de la República. Les freqüents protestes que es produïen a la Model, plena de gom a gom, van facilitar el seu trasllat a Manresa. El 8 de gener de 1938 es va escapar d'aquesta presó, establint-se a Marsella i París com a espia al servei de Manuel Escorza.

La fugida del Preventori de Manresa va ser planificada i executada mitjançant la col·laboració de les organitzacions interior i exterior de la CNT, que havien preparat i executat metòdicament un excel·lent pla d'evasió. Es van escapar divuit presos, alguns d'ells de "notòria perillositat", com Ordaz, mà dreta d'Aurelio Fernández, i el mateix Bueno. Heus aquí la llista completa dels evadits, per ordre alfabètic: Juan Artero, Roberto Bigliani Boco, Justo Bueno Pérez, Pío Coletas Robira, Antonio Céspedes Asencio, Silvestre Egea

Fernández, Andreu Froment Froment, José Giménez Herrero, Francesc Massip Valls, Salvador Mellado Fernández, Antonio Ordaz Lázaro, Jaume Orriols Cases, Josep Queral Miró, Santiago Queralt Brusi, Caricio Romero Corrador, Manuel Sidoncha Gómez, Doménech Vaca González i Richard Winger.

Artero i Bigliani estaven presos per denúncies de les Brigades Internacionals, Bueno, Egea, Massip, Mellado, Queral i Romero per assassinats; Ordaz per desaparicions; Queralt i Coletas, per robatori; Vaca i Orriols per espionatge; Gespes i Giménez per tinença il·licita d'armes; Winger i Froment tot esperant ser expulsats del país, i finalment Sidoncha per fets esdevinguts al front de Sariñena.

Els comitès superiors van encarregar a Bueno, i un equip d'ajudants, l'assassinat de Joaquín Ascaso i Antonio Ortiz, a França, acusats injustament de robatori de joies i divises evadides l'estranger, que comprometen l'Organització. Justo Bueno va intentar enverinar-los amb una infima dosi d'arsenic, a l'agost de 1938, però va fracassar, més o menys conscientment, i no va aconseguir finalitzar mai la seva missió.

Home d'acció, al que es van encarregar els treballs més bruts, perillosos i/o desagradables, pel que sembla no va actuar mai per compte propi, ni per obtenir beneficis personals, sinó que sempre va operar al servei de l'Organització, cega i disciplinadament. I aquesta ceguesa va ser el seu pitjor blasó. Joaquim Olasso, Àfrica de les Heras, Eusebio Rodríguez Sala i José Gallardo van exercir al PSUC-UGT tasques similars i paral·leles a les de Bueno a la CNT, però allà a la ceguesa li deien disciplina, i la premiaven amb medalles i ascensos o, si els calia, la castigaven amb l'expulsió.

Justo Bueno va ser reconegut casualment a Marsella per la vídua de Moreau, i va ser detingut a la presó

d'aquesta ciutat el 9 de març de 1939.

El 12 d'agost de 1939 el govern francès va concedir l'extradició de Bueno i de Martínez Ripoll, que van ser lliurats a les autoritats franquistes a Port-Bou, el 12 de març de 1940. Va estar detingut, amb José Martínez Ripoll, a la presó de Figueres, d'on va passar a Madrid, a disposició de la Direcció General de Seguretat, des del 12 de maig fins el 30 de juliol de 1940, alliberats per la Comissió d'empresonament perquè no estaven reclamats per cap jutge. José Martínez Ripoll ja no va ser localitzat. Justo Bueno va entrar a treballar a la Maquinista Terrestre i Marítima de Sant Andreu. El comissari franquista Pedro Polo Borreguero i l'inspector Eduardo Quintela Boveda, tots dos formats professionalment amb el Cap Superior catalanista d'Ordre Públic Miquel Badia, del qual es consideraven deixebles, van reconèixer i van detenir Justo Bueno a les Rambles barcelonines el 29 de juny de 1941, registrant el seu domicili, situat al carrer Borrell 57, tercer, primera. La Vanguardia del 3 de juliol va donar notícia de la detenció. Quintela es va encarregar de la paperassa per imputar a Justo Bueno.

L'1 de desembre de 1942 va ser traslladat en tren al penal de Burgos, en companyia de Joaquín Maurín Julià (POUM), de José María Batlle Salvat (Oficina Jurídica de la CNT) i d'un tal Martorell, per ser empresonat al Departament de Perillosos.

El 14 de juliol de 1943 es va obrir el sumari 27059, per auxili a la rebel·lió, contra Justo Bueno Pérez, Luis Latorre Mestres, tots dos a la presó, i José Martínez Ripoll, en rebel·lia. El 22 de juliol de 1943 va ser traslladat a Barcelona, procedent del penal de Burgos, per ser posat a disposició del Jutjat Militar.

El 16 d'agost de 1943 es va aplicar a Bueno el règim especial per petició de pena de mort, que va ser confirmada l'endemà en el Consell de Guerra ce-

lebrat al Govern Militar. El mateix dia es demanava pena de mort al reclus Lluís Latorre Mestres. Després d'una espera inusualment llarga, potser amb la intenció d'obtenir informació addicional, a primera hora del matí del 10 febrer 1944 Justo Bueno va ser lliurat a l'escamot d'execució i afusellat al Camp de la Bota. Una ironia del destí va voler que compartís capella i cigar amb Miguel Arenas, que poques hores abans havia festejat amb els seus companys d'Estat Català la notícia de la immediata execució de Bueno. La Vanguardia del dia 11 de febrer explicava que durant la matinada del dia anterior havien estat afusellats Justo Bueno Pérez, Miguel Arenas Pons i Alfonso Palau Font, per delictes comesos durant la guerra civil, així com José Guia Cruzado i Feliciano Blaya Junta per atracaments a mà armada. Justo Bueno fou enterrat al Fossar de la Pedrera. El seu nom figura en una de les columnes que precedeixen l'entrada al Fossar, esborrat periòdicament per accions d'Estat Català (l'abril de 2008, desembre de 2008 i maig de 2010) i restaurat, una i altra vegada, per l'Ajuntament de Barcelona. Polèmic, doncs, més enllà de la mort; convertit en absurda disputa

entre gents a les quals sempre va ser aliè. Potser Justo Bueno hagués considerat, com la pitjor dels seus malsons, que les seves restes es podessin en una fossa comuna presidida per la tomba de Lluís Companys, per a major glòria i magnificència d'aquest.

Ja ens han anunciat que si algun dia es creen i consoliden les estructures d'un Estat català, la plaça d'Espanya canviarà el seu nom pel de plaça dels Germans Badia, i el nom de Juan Bueno Pérez serà esborrat, per sempre, de la columnata del Fossar, i si poden, de la faç de la terra.

Que aquesta nota biogràfica sigui intolerable epitafi per a molts, dur com la realitat i la pedra; contradictori i trencadís homenatge pels menys; provocatiu i indeleble record per a tots, sense cisell ni columnes, sense fàcils condemnes ni forçades lloances; encara que només pretén ser el verídic esbós de la vida d'un lluitador sindicalista, fruit amarg del despietat temps que li va tocar viure. Un temps en què alguns es barallaven, entusiasmats, amb les armes a la mà, per ser i sobreviure, sense més alternativa que la de morir o sotmetre's, perquè se sabien incondicionals militants obrers de la guerra de classes en curs.

Procés Embat, una xarxa de militants socials de tradició llibertària

<http://procesembat.wordpress.com/>
@Proces_Embat

1. EMBAT m.

Vent que bufa de la mar cap a terra i sol durar des que mor el terral fins a entrada de fosc.

2. EMBAT m.

Investida de les onades contra les penyes o contra una embarcació.

Procés Embat es una xarxa de mili-

tants socials de tradició llibertària, que han engegat aquesta amb l'objectiu de buscar una via d'articulació d'una tendència social, organitzada i amb voluntat d'aportar, des d'una perspectiva llibertària al desenvolupament del moviment popular i l'empoderament del poble per aconseguir una Catalunya sobirana mitjançant el desplegament del poder popular amb la major democràcia econòmica i la major democràcia política.

Procés Embat pretén edificar aquesta tendència mitjançant el debat ampli entre els actius socials i sindicals del país, posant en qüestió les derives

polítiques que portem aplicant les últimes dècades, per a una vegada diagnosticades les mancances, apuntar, entre tots les possibles solucions, col·locar-nos en una situació en la qual puguem impulsar els organismes necessaris per la nostra practica revolucionària diària i acompanyar als sectors populars i treballadors en les seves lluites, mantenint estratègies i recursos a curt, mitjà i llarg termini.

És per això que impulsarem fòrums i taules de debat sectorials amb la finalitat de fomentar aquest debat i posar en contacte a militants que donen la batalla en els mateixos fronts.

>> Contraanunci

